

In memoriam

Vjekoslav Gržinić

Bilo je to 5. VI 1932. U jednoj kući u Iki (kraj Opatije) rodio se obitelji Gržinić sin koji je dobio ime Vjekoslav, ali su ga od milja zvali Vjeko ili Đidi. Kao i sva druga djeca toga mjesta provodio je svoje djetinjstvo u osnovnim školskim brigama upijajući u sebe razne dojmove. Međutim, koliko god su se kod njega osjećale sklonosti za nekoliko raznih i oprečnih zanimanja, počevši od sportskih, u svojstvu plivača juniora, pa do umjetničkih, u crtanju karikatura i zanimanju za glazbu — ipak je jedna od tih sklonosti konačno pobijedila. Ritam i melodija sve su više osvajale mladog dječaka, a osobito dar zapažanja pomogao mu je da se sve više i lakše uklapa u igru zvukova, što ga je osvojilo poput magije.

Vjekoslav
Gržinić
(1932 - 1970)

Osnovno školovanje u Lovranu počelo mu je u napetoj situaciji, jer je ubrzo buknuo rat koji je ostavio teške uspomene na dječaka, kako je to uostalom već bilo kod svih onih što su rat sami neposredno osjetili. I kad je ta napetost završila, kad se moglo mirno disati bez straha od avionskih napadaja i puškaranja, odlučeno je u njegovoj kući da ga se dade na daljnje školovanje. U Rijeci je tada počela radom Vojno-muzička škola Jugoslavenske armije koja je djelovala na Trsatu. Mladić je došao u sredinu gdje je uz vojničku disciplinu ulazio u bit umjetnosti zvuka. Svirajući klarinet, saksofon i violinu u vojničkim orkestrima sticao je nastupnu sigurnost što mu je, kao jedno važno životno iskustvo, puno pomoglo u daljnjem osvajanju teoretskih i praktičnih spoznaja umjetnosti kojoj se posvetio. Vojno-muzičku školu završio je 1951. i odlučio da studij nastavi na Srednjoj muzičkoj školi »Ivan Zajc«, kako se tada zvala današnja muzička škola »Ivan Matetić Ronjgov« u Rijeci.

Bibliografija

Djela Vjekoslava Gržinića: (Prema popisu iz njegove bilježnice u kojoj je počeo sređivati podatke o nastanku, praižvedbama i važnijim drugim izvedbama. Popis je dopunjen obradama i scenskom glazbom, što je autoru izmaklo jer su neke obradbe bile rađene za Pjevački zbor »Ivan Matetić Ronjgov« i nalazile su se kod pisca prikaza koji je i dopunio popis.)

1. »SCHERZO« za obou, klarinet i fagot. (1959) Praižvedba: Rijeka, 11. V 1959. Đaci muz. škole. Trajanje: 5 min.
2. »JAMA« — »SIMFONIJSKA POEMA«, za simfonijski orkestar. (1959) Praižvedba: Rijeka 18. I 1960. Dirigent: Vladimir Benić. Ostale izvedbe: Slovenska filharmonija, dir. Bogo Leskovic; RTV Zagreb, dir. Boris Papandopulo. Nagrada grada Rijeke za 1960. Traj. 9 min.
3. »SIMFONIJSKA FANTAZIJA« za violinu i orkestar (»FANTAZIJA« za viol. i klavir). (1960) Praižvedba: RTV Ljubljana, A. Dermelj i P. Sivic. Trajanje: 12 min.
4. »CONCERTINO ZA ROG I GUDACE« (1960) Praižvedba: Sarajevo, 14. X 1960. Dirig. Jan Krenz (Poljska) Solist: Jože Falout; Rijeka, 1961. Dir. Vladimir Benić, solist: Senko Stojan. Slovenska filharmonija, 1962. Dir. Ivo Petrić, solist: J. Falout; RTV Zagreb 1960. Dir. Igor Gjadrov, solist: J. Falout (?).
5. »TRI ISTARSKA« (»Maglica«, »Oblačić« i »Morčić«), za glas i klavir. (1961) Praižvedba: Rijeka, 1961. pjevala Blanka Zac. Popijevke »Oblačić« i »Morčić« bile su gotove još 1959. i na jednom koncertu ih je izvela Jana Puleva. Kasnije su ih pjevale: Margareta Božić, Zdenka Blažić, Darinka Segota i dr. Na RTV Ljubljane izvedene su 1961. Traj. 3 min.
6. »SAN« — baletna fantazija (1962) Scenarij: Vladimir Fajdetić. Pripremano za izvedbu u RTV Zagrebu i Ljubljani, ali još nije izvedeno. Traj. 30 min.
7. »KONCERT ZA FAGOT I ORKESTAR«, (1963). Praižvedba: Rijeka, 27. IV 1963. Solist: Aleksandar Smit, dir. Vl. Benić. Slovenska filharmonija snimila za radio 1965. Trajanje 17 min.
8. »DVA KONTRASTA ZA DUHAČKI KVINTET«, (flauta, oboa, klarinet, fagot i rog. (1964) Praižvedba: Rijeka, 10. IV 1964. Izvodili su: Alberto Niccoletti, Karlo Tušek, Tihomir Karas, Aleksandar Smit i Senko Stojan. Izvedeno također u Ljubljani, 1965. te u Trstu i Celovcu. Izvodio: Duhački sastav Rupel. Traj. 8 min.

9. »BODULSKI TANCI« za fagot i klavir, (1964). Praizvedba: 10. IV 1964. Izvodili: Aleksandar Smit i Mira Butković. Radio-Rijeka snimio 1968. Traj. 5 min.
10. »SIMFONIJSKA IMPRESIJA« (1964) Praizvedba: Rijeka, 21. XI 1964. Dir. Vl. Benić. Radio Zagreb 1969. Dir. Jovan Šajnović. Trajanje: 15 min.
11. »PRELUDIJ« za trombon i klavir, (1965) Praizvedba: Rijeka, 1968. Solist: Ivan Čargonja, klavir, pratnja: Trajanje: 2 i pol min.
12. »IVE KOSI«, muški ili mješoviti zbor. (1966) Praizvedba: Graz, svibanj 1967. Izvodio: Pjevački zbor »Ivan Matetić Ronjgov« Rijeka, (mješ.) Dirig. Vladimir Fajdetić. Napominje se da je nastup bio u okviru Festivala Maisingen, 3.—5. V 1967. a zatim je cijeli koncert bio emitiran u toku mjeseca svibnja 3 puta na Radio-Graz.) Trajanje: 3 min.
13. »OPATIJSKA BURLESKA« za mješoviti zbor. (1967) Tekst: Zoran Kompanjet. Praizvedba: Ljubljana, 1969. Izvodio: Akademski pevski zbor, dir. M. Munih, na gostovanju u Austriji 1968. Prema tome praizvedba je bila izvan domovine, — op. V. F. Bit će da se autor zbio u naznaci, pa je ljubljansku izvedbu označio kao praizvedbu. Trajanje: 2 min.
14. »TRI STAVKA ZA DUHAČKI KVINTET«, (1967) Praizvedba: RTV Ljubljana 1968. Izvodili: Jože Falout i dr. (?) Trajanje: 10 min.
15. »TRI STAVKA ZA KLAVIRSKI TRIO« (klavir, violina i violončelo; 1967). Praizvedba: Radio-Rijeka 1968. Izvodili: Maja Nonveiller, Ante Farina i Josip Šepić. Trajanje: 12 min.
16. »DIVERTIMENTO ZA ROG I KOMORNI ANSAMBL«, (1967) muzička tribina — Opatija 1967. Dir. Ivo Petrić, solist Jože Falout. Trajanje: 9 min.
17. »INTRODUZIONE« — »PRELUDIO MOTORICO« za klavir, (1968) Praizvedba: Radio-Rijeka, 1968. Izv. Sonja Kraljić. Jug. muzička tribina Opatija 1968. Izvod. Freddy Došek.
18. »OJADENO ZVONO«, kantata za bariton, zbor i orkestar, (1969). Tekst: Tin Ujević. Neizvedeno.
19. »NOTURNO« za glas i klavir, (Odlomak iz kantate »Ojadeno zvono). Praizvedba: Rijeka, 10. IV 1970. povodom Dana škole, izvodila: Marijana Ribić, učenica Muzičke škole »Ivan Matetić Ronjgov«, klavir, pratnja: Vjera Lukšić. Trajanje: 2 min.

DOPUNA POPISA (V. Fajdetić)

1. »UVERTIRA OPERI »LJUBAV I ZLOBA« Vatroslava Lisinskog, instrumentirano za Vojni orkestar u Puli. To je, po sjećanju, prvi Gržinišev instrumentacijski rad koji je bio učinjen na mol-

Talent mladog čovjeka, koji je zbog bolesti bio oslobođen vojne dužnosti, bio je vrlo zapažen, pa su mu i nastavnici i školski drugovi odavali priznanje. Iako je u školi kao glavni predmet imao violinu, on se sve više usmjeravao na kompoziciju. Zato, kad je 1958. završio srednju muzičku školu, upisao se odmah u Ljubljani na Akademiju za glasbo i to na odjelu za kompoziciju kod profesora Blaža Arničā. Nekako u to vrijeme preinstrumentirao je za Vojnu glazbu Centralnog doma JNA predigru operi »Ljubav i zloba« Vatroslava Lisinskog, koju je obradio za vojnički orkestar. (Ta se partitura vjerojatno još nalazi u arhivu navedene ustanove.) Komorna skladba »Scherzo« za obou, klarinet i fagot, koja je nastala u prvoj godini studija, a doživjela svoju praizvedbu od učenika Muzičke škole u Rijeci, bila je njegov skladateljski debut. To je za njega bilo ohrabrenje da se počne oslobađati akademskih formula i tražiti svoj stil. Okrenuo se prema rodnom kraju, zavičaju, moru i krajolicima što ih je pamtio iz djetinjstva te potražio u tome svoja umjetnička nadahnuća. Pjesničke slike Drage Gervaisa potakle su ga da neke od njih uglazbi, da u njima dočara svoje mladenačke dojmove, te unese osebnijni ugođaj iz narodne glazbe Istre, kao pendant Gervaisovim stihovima.

Tako su nastale »Tri istarske« (»Maglica«, »Oblačić« i »Morčić«). Ove tri kratke popijevke, kojima se Vjekoslav Gržinić predstavio nedugo iza svog prvog rada, bile su kao sretni osmijeh u sjećanju na djetinjstvo i kao topli izraz ljubavi prema sredini koja ga je odnijela i podigla na noge. Našao je zajednički jezik s pjesnikom s kojim ga je povezala duhovitost i britki duh čemu je po temperamentu bio i sam blizak. Međutim, sjećanje na mladost bila je i teška uspomena na ratne godine. Razmišljanje o tome potaklo ga je, da te svoje dojmove ovjekovječi, te ih presadi u zvukove kako bi neposrednije djelovali. Čitajući epsko djelo »Jama« Ivana Gorana Kovačića, odlučio je da neka pjesnikova raspoloženja zvukovno izrazi, ne kao opis samog događaja, nego kao opis dojma što je u njemu proizveden tim djelom. Tako je nastala »Simfonijska poema« za veliki orkestar, koja se izvodi prvi put u Rijeci 1960. Ovo djelo doživljava velik uspjeh na riječkom simfonijskom koncertu, a ubrzo zatim prelazi granice užeg zavičaja, te se izvodi u Ljubljani i dalje preko skoro svih radiostanica u državi. Budući da se je praizvedba poklapala s 15-godišnjicom Rijeke, dolazi u obzir za nagradu i 1961. zaista postiže »Nagradu grada Rijeke za 1960.«.

Ovim uspjehom staza je bila utrta i trebalo je krenuti naprijed. Da bi se na neki način simbolično odužio svom glazbalu koje mu je u Narodnom kazalištu »Ivan Zajc« osiguravalo »kruh svagdašnji«, piše »Simfonijsku fantaziju« za violinu i orkestar, odnosno verziju za veolinu i klavir, i daje joj jednostavan naziv »Fantazija«. U tom djelu daje maha razigranoj mašti čime privlači pažnju violinista tako da ta skladba doživljava uskoro iza nastanka svoju praizvedbu u Ljubljani. Time skladatelj u svoj rad unosi novu boju i traži nova izražajna sredstva. Ova fantazija bila je kao odskočna daska za nove koncertantne oblike, pa iza nje slijedi »Concertino za rog i gudače«, »Koncert za fagot i orkestar« koji mu 1964. donosi »Nagradu grada Rijeke za 1963.«, a zatim »Divertimento za rog i komorni ansambl« uz niz drugih djela. I ove skladbe doživljuju svoje praizvedbe na simfonijskim koncertima u Rijeci ili u Opatiji na priredbama »Jugoslavenske muzičke tribine«. Ovo je već stvaralački uspon koji neposredno pred dobivanje (drugi put) »Nagrade grada Rijeke« rezultira diplomskim ispitom što ga je mladi skladatelj učinio 1963. s odličnim uspjehom. Stvaralački i radni zanos time ne prestaje, jer se Vjekoslav Gržinić odmah upisuje na postdiplomski studij i nakon dvije godine, tj. 1965, postizava magisterij, kao najviši stupanj u svojoj struci, te prelazi u Muzičku školu »Ivan Matetić Ronjgov« kao redovni profesor. Redaju se zborovi, instrumentalna djela za soliste i komorne sastave, simfonijska djela, među

kojima i jedan do sada neizvedeni balet, a sve izvedeno zapaža publika i kritika što mladom stvaraocu daje novi polet. Iako je svoja prva nadahnuća crpio s izvora narodne umjetnosti svoga kraja, koristeći »Istarsku ljestvicu« i tražeći u njoj razne mogućnosti za vokalni i instrumentalni izraz, nisu mu bila strana ni novija strujanja u umjetnosti kojima prilazi obzirno, oprezno i bez pomodarskih namjera, što je neobično iskren i pošten stav. Ta svoja kretanja za novim izražajnim sredstvima nosi nekoliko djela među kojima su »Dva kontrasta za duhački kvintet«, »Simfonijska impresija«, »Klavirski trio« i još neka.

Analizirajući u vezi s tim duh Gržinićeva stvaralaštva treba prvenstveno naglasiti da je ostao vjeran zemlji i kraju dobivajući odatle najveći dio svojih umjetničkih nadahnuća. Zvukovi zavičaja, osnovani na osebnosti istarske ljestvice, prošli su kroz retortu njegove umjetničke ličnosti i odjeknuli kao izraz uvjerenja i umjetničkog poštenja. Njegovo traženje novoga ima svoj logičan slijed i temelji se na čvrstim spoznajama do kojih dolazi produbljanjem dosadašnjih, priznatih zakonitosti, a njegov pokušaj da uđe u nove sfere zvuka ostaje uvijek vezan uz želju da mu stvaralaštvo bude glazba u punom smislu riječi. Zbog te umjetničke iskrenosti, koja se osjećala iz njegovih partitura, zanimanje za njegovo stvaralaštvo učinilo je da su neka njegova djela doživjela svoje praižvedbe u inozemstvu ili pred visokim stručnim forumima pri čemu mu je uvijek bio priznat talent.

Želja da se okuša na novim oblicima koje još nije zahvatio, a koji bi bili daljni korak u njegovu stvaralaštvu, potakla ga je na pisanje kantate za bariton, zbor i orkestar. »Ojađeno zvono« Tina Ujevića dalo je naslov i ovoj skladbi, a Tinovi stihovi dobili su novu dimenziju. To je posljednje umjetnikovo djelo koje je bilo dovršeno neposredno pred smrt i čekalo je izvedbu. (Jedan odlomak za solo-glas uz pratnju klavira izveden je kao praižvedba na proslavi Dana škole, Muzičke škole »Ivan Matetić Ronjgov« 10. IV o. g).

Zadovoljstvo nakon svršena rada rodilo je nove planove i ideje koje su bilježnicama ulazile u početnu stvaralačku fazu. Jedna od takvih trebala je biti nova kantata na tekst »Bašćanske ploče« koju je po nagovoru i u tekstovnoj obradbi pisca ovog prikaza bila u duhu već oblikovana. U jednom zajedničkom razgovoru analizirale su se mogućnosti obradbe ovog starog hrvatskog povijesnog dokumenta čiji tekst je trebao dobiti dramatsko obilježje. Izmjena solista i zbora uz pratnju osobitog orkestralnog sastava bilo je zamišljeno da orkestar zvukovno slika udarce čekića klesara što oblikuje u tvrdom kamenu stara glagoljska slova, dok mu se pričinja da te riječi najednom oživljuju i prerastaju u autentični povijesni događaj. Osnovni ugođaj bio bi stvoren na melodici glagoljskog korala i starinskoj duhovnoj pjesmi kraja u kome je sačuvan ovaj spomenik tako da bi povijesno pričanje opata Držihe kao soliste dobilo snažnu zbornu podlogu u zaklinjanju župana i predstavnika koji su bili svjedoci dotične darovnice. Tekst i ideja bile su tu, i trebalo je početi novim djelom.

Međutim, u ranim popodnevnim satima 29. I 1970, naglo i nenadano se ugasio život Vjekoslava Gržinića. Prekinuo se u napunu snage. Vijest je išla od prijatelja prijatelju i ubrzo obuzela tugom velik krug ljudi, poštovatelja, znanaca i suradnika kojima je iz njihove sredine nestao čovjek pun zanosa i duha što je iz njega neprekidno zračilo unatoč teške bolesti. On je, kako lijepo reče pisac nekrologa u riječkom »Novom listu«, cijelog života »nosil va jednen žepu smeh, a va drugen suze.« Iako je bio svjestan ozbiljnosti svog stanja, osobna vedrina i polet davali su njegovu životu sadržajnost i smisao što ga je u mnogim časovima držalo da se uzdigne nad sve te životne teškoće. Otišao je nečujno ostavivši za sobom bilježnice, note i želju da se ostvari njegov »san« i da »Ojađeno zvono« zazvoni jednom na njegovu uspomenu onima koje je napustio zauvijek.

Vladimir Fajdettić

bu dotičnog orkestra, a poslije je bio, koliko se čini, izveden i u Centralnom domu JNA, te se i partitura vjerojatno tamo nalazi.

2. »TIC E TOC« obradba talijanske narodne popijevke za mješoviti zbor. Bila je učinjena za Pjevački zbor »Ivan Matetić Ronjgov«, kao dodatna popijevka za gostovanje u Italiji, ali kako do gostovanja nije došlo, ostala je neizvedena. Harmonizirana je 1966. ili 1967.
3. »WAHRE FREUNDSCHAFT« harmonizacija austrijske narodne popijevke, (1967). Izvedena od Pjevačkog zbora »Ivana Matetić Ronjgov« kao dodatna, kurtoazna popijevka na Festivalu Malsingen, u Grazu, 1967.
4. »SCENSKA GLAZBA« za dramu Nedjeljka Fabrija »Reformatori«. Nalazilo se u Narodnom kazalištu »Ivan Zajc« u Rijeci.
5. RAZNE HARMONIZACIJE za neke zborove u Rijeci, ali se na žalost ne može pouzdano utvrditi gdje se sve to nalazi. Uz to postoje i neke instrumentacije i preradbe za manje sastave raznih poznatih djela, za privatnu upotrebu.

V. F.

ZUSAMMENFASSUNG

Am 29. I 1970 starb in Rijeka der junge kroatische Komponist Vjekoslav Gržinić, geboren am 5. VI. 1932 in Ika bei Opatija. Im Jahre 1951 beendete er die Musik-Schule an der Militär-Akademie und Gymnasium in Rijeka in 1958. Schon in 1963 schloss er seine Studien an der Musik-Akademie zu Ljubljana wo in 1965 erwarb er den magistratleschen Titel aus Komposition. Als Kind wies Gržinić seine musikalische Begabung auf, die ihm für zählige Auffassungen mehrmals den ersten Preis der Stadt Rijeka erwies ist. Gržinić komponiert seine Werke im Leiter der typischen Musik aus Istrien. Bald im Leben ans Bett gefesselt und sofort danach der Tod, bedingte das sein Werk blieb geärrert, aber in der Musikgeschichte der kroatischen Kultur hoshachtungsvoll anerkannt.

SUMMARY

On January 29, 1970 a young croatian composer Vjekoslav Gržinić departed from our milieu. Born on June 5th 1932 at Ika near Opatija, he finished the military academy of music, in 1958 the secondary school in Rijeka and in 1963 the Music Academy in Ljubljana where in 1965 he earned a degree of magister in composition. Still as a child he showed a remarkable talent in numerous musical works which later on flowed a whole array of prizes, especially that of »The city of Rijeka«. Gržinić forms his music on the Istrian scale. Soon in the death grip, made that his work remained half-done but in the history of the croatian musical culture thoroughly felt.